

HE 303/2010 vp

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi huumausainelain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi huumausainelakia siten, että uusia terveydelle vaarallisia huumaavia aineita, joita ei ole kansainvälisesti kielletty, voitaisiin määritellä huumausaineiksi.

Lakiin otettaisiin myös erityissäännökset siltä varalta, että näitä aineita voidaan joissakin tilanteissa käyttää teollisuustarkoituksissa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alkupuolella.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 NYKYTILA.....	3
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
Kansainvälinen ja kansallinen huumausainelainsäädäntö.....	3
Ulkomaiden lainsäädäntö.....	4
Läkelainsäädäntö.....	5
1.2 Nykytilan arviointi.....	6
2 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	7
2.1 Uusien huumausaineiden määrittely.....	7
2.2 Teollinen käyttö ja muut poikkeukset.....	9
2.3 Rikoslainsäädännön soveltamisala.....	10
3 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	11
3.1 Taloudelliset vaikutukset.....	11
3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	11
3.3 Ympäristövaikutukset.....	12
3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	12
4 ASIAN VALMISTELU.....	12
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	13
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	13
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET.....	15
3 VOIMAANTULO.....	15
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	15
LAKIEHDOTUS.....	17
Laki huumausainelain muuttamisesta.....	17
LIITE.....	20
RINNAKKAISTEKSTIT.....	20
Laki huumausainelain muuttamisesta.....	20

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Kansainvälinen ja kansallinen huumausainelainsäädäntö

Kansainvälinen huumausainepolitiikka perustuu valtiosopimuksiin, joiden mukaan myös Suomi on sitoutunut ottamaan sopimusosapuolten kesken sovittuja aineita ja valmisteita huumausainevalvontaan. Kun aine on määritelty huumausaineeksi, sen tuotanto, valmistus, tuonti Suomen alueelle, vienti Suomen alueelta, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on huumausainelain (373/2008) 5 §:n yleiskiellon mukaan kielletty. Kiellon rikkominen on säädetty rangaistavaksi rikoslain (39/1889) 50 luvussa. Kiellosta voidaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa tarkoituksissa.

Huumausainelain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan huumausaineiksi määritellään ensinnä Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen ja vuoden 1971 psykotrooppisia aineita koskevan yleissopimuksen mukaisesti sopimusten listoihin kuuluvat aineet ja valmisteet. Sopimusten listoja täydennetään arviointien perusteella muutaman vuoden välein YK:n huumausainetoimikunnan kokouksissa ja yhden aineen luokittelu huumausaineeksi kestää useita vuosia.

Tämän lisäksi Euroopan unionissa on katsottu, että uusia synteettisiä huumausaineita tulee ottaa YK:n päätöksentekoa nopeammin huumausainevalvontaan. Huumausaineiksi määritellään huumausainelain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan myös sellaiset aineet, joiden valvontaan ottamisesta on päätetty uusia psykoaktiivisia aineita koskevasta tietojenvaihdosta, riskienarvioinnista ja valvonnasta annetun neuvoston päätöksen 2005/387/YOS mukaisesti.

Neuvoston päätöksen mukaisesti jäsenvaltiot ilmoittavat havaitsemistaan uusista psykoaktiivisista aineista Euroopan unionin vi-

ranomaisille ja toisille jäsenvaltioille erityisesti varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmässä (Early warning system, EWS).

Varoitusjärjestelmä jakaa tietoa jäsenvaltioiden välillä kaikista tietokantaan raportoiduista aineista. Verkosto välittää jatkuvasti tietoja uusien aineiden mahdollisista terveysvaikutuksista ja verkoston kautta raportoidaan puolivuositain valvontaviranomaisten takavarikoimat määrät kyseisistä aineista.

Euroopan poliisivirasto (Europol) ja Euroopan huumausaineiden ja niiden väärinkäytön seurantakeskus (EMCDDA) arvioivat uusia raportoituja aineita salakuljetuksen laajuuteen, järjestäytyneeseen rikollisuuteen, farmakologisiin ominaisuuksiin ja myrkytyksiin liittyvillä kriteereillä. Mikäli jostakin näistä kriteeristä on selvää näyttöä, Europol ja EMCDDA laativat aineesta yhteisraportin jäsenmaiden avustuksella.

Tämän yhteisraportin pohjalta neuvosto voi päättää varsinaisen riskinarvioinnin aloittamisesta. Riskinarvioinnin tekee EMCDDA:n laajennettu tieteellinen komitea, joka pyrkii selvittämään aineisiin liittyvien riskien todennäköisyyttä ja haitan vakavuutta, väärinkäytön yleisyyttä ja aineen mahdollista hyötykäyttöä.

Uuden psykoaktiivisen aineen riskinarvioinnin perusteella komissio voi tehdä neuvostolle aloitteen siitä, että aine määritellään valvottavaksi huumausaineeksi. Jos neuvosto päättää aineen ottamisesta huumausainevalvontaan, jäsenvaltioiden tulee toteuttaa päätös asetetussa määräajassa omassa lainsäädännössään.

Menettelyä, jonka tuloksena aine määritellään huumausaineeksi kaikissa jäsenvaltioissa, ei yleensä aloiteta heti ensimmäisen ilmoituksen jälkeen vaan vasta, kun aine yleistyntynyt ja osoittautunut vaaralliseksi. Yhteensä varoitusjärjestelmässä on vuoden 1995 jälkeen tavattu 111 eri ainetta, joista Suomessa 61 ainetta. Näistä on luokiteltu huumausaineeksi seitsemän ainetta. Päätöksenteko kestää useita vuosia.

YK:n ja Euroopan unionin yhteistyöhön perustuvien järjestelmien lisäksi useat maat

ovat päättäneet määritellä uusia aineita huumausaineeksi tai rajoittaa muulla tavoin uusien aineiden leviämistä huumausainemarkkinoille myös kansallisin päätöksin. Useimmiten kansallisten päätösten tarpeellisuutta perustellaan uusien huumaavien aineiden tuotekehittelyn nopeudella ja kansainvälisen yhteistyön hitaudella. Kansallisia päätöksiä on tehty myös erilaisten yrttien, rohdosten ja sienten sekä joidenkin uusien tai kansallisesti ongelmallisiksi osoittautuneiden lääkeaineiden valvontaan saattamisesta huumausaineina.

Suomessa huumausainelain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa on erikseen kielletty katkasvi, meskaliiniä sisältävät kaktukset ja psilotsybiini-sienet. Tähän 5 kohdan luetteloon lisättiin kesällä 2010 huumausainelain muutoksella (595/2010) metyleenidioksiropyrovaleroni eli MDPV.

Huumausainelain 3 §:n 2 momentin mukaan varsinaisesta huumausainelistasta säädetään valtioneuvoston asetuksella ja nykyisin voimassa oleva valtioneuvoston asetus huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista (543/2008) on annettu 28 päivänä elokuuta 2008. YK:n sopimusten mukaiset huumausaineet on lueteltu asetuksen liitteissä 1 ja 2, neuvoston päätöksen mukaiset huumausaineet liitteessä 3 ja edellä mainitut kasvit ja sienet liitteessä 4.

Suomen huumausainelaki ei siten sisällä säännöstä, joka sallisi uusien huumaavien aineiden määrittelyn huumausaineeksi ilman kansainvälisesti tehtyjä päätöksiä. MDPV:n kieltämistä koskeneessa hallituksen esityksessä (HE 93/2010 vp.) on todettu, että nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus, jonka tarkoituksena on uusien huumausaineiden määrittely kansallisesti asetustasolla, saadaan valmiiksi vuoden 2010 syysistuntokauden aikana.

Ulkomaiden lainsäädäntö

Yhteensä ainakin 16 Euroopan unionin jäsenvaltiota voi nykyisin määritellä uusia huumaavia aineita huumausaineiksi kansallisilla päätöksin.

Esimerkiksi Ruotsissa uusia huumaavia aineita voidaan määritellä huumausaineiksi

huumausainerikoslain (1968:64) nojalla myös kansallisin päätöksin. Tämän lisäksi Ruotsissa voidaan määritellä väljemmin edellytyksin aineita myös terveydelle vaarallisten aineiden luetteloon (Laki eräiden terveydelle vaarallisten aineiden kieltämisestä 1999:42). Mainitussa laissa tarkoitetaan aineita, joiden ominaisuudet vaarantavat henkeä tai terveyttä ja joiden käytöllä tavoitellaan päihtymystä. Toisin kuin huumausaineiden, terveydelle vaarallisten aineiden käyttö ei ole laitonta. Aineesta ja väärinkäytöstä saatavilla olevan tiedon perusteella arvioidaan tapauskohtaisesti, kumpaa lakia sovelletaan. Tosiasiassa kaikki uusien aineiden sääntely toteutettiin vuosina 2006—2010 huumausainelaille. Suosituksen aineen kieltämisestä tekee joko kansanterveyslaitos tai lääkeaineiden osalta lääkelaitos. Kahden viime vuoden aikana Ruotsissa on otettu valvontaan 23 uutta huumausainetta.

Tanskassa terveysministeri voi asetuksella muuttaa huumausainelistaa, mikäli uusi aine on erittäin vaarallinen. Suosituksen kieltämisestä tekee lääkintöhallitus (Sundhetsstyrelsen). Vuoden 2009 ja 2010 aikana Tanska on ottanut huumausainevalvontaan yhteensä 24 ainetta, joista puolet on synteettisiä kannabinoideja. Esimerkiksi Viro on puolestaan kahden viime vuoden aikana määrittellyt huumausaineeksi 11 ainetta.

Kansalliset huumausaineiden määrittelyä koskevat säännökset perustuvat siis yleisimmin ainelistoihin, joita voidaan täydentää nopeasti riskien arvioinnin jälkeen. Tämän lisäksi kansallisissa säännöksissä voidaan määritellä aineita huumausaineiksi melko yleiselläkin tasolla. Esimerkiksi Norjassa määrittely on tapahtunut analogisesti, jolloin on pyritty kieltämään yksilöidyn aineen lisäksi myös vaikutuksiltaan samankaltaiset aineet.

Esimerkiksi Yhdistyneissä kuningaskunnissa aineita voidaan ottaa valvonnan piiriin joko yksittäin tai geneerisesti aineperheittäin samanlaisen kemiallisen rakenteen myötä. Aineet on ryhmitelty niiden vaarallisuuden (class A—C) mukaan eri listoille (schedules 1—5). Suosituksen aineen tai aineryhmän kieltämisestä tekee sisäasiainministeriön alainen neuvottelukunta (Advisory Council on the Misuse of Drugs, ACMD). Neuvotte-

lukunta arvioi samalla myös aineen vaarallisuuden. Esimerkiksi vuonna 2009 ACMD:n suosituksen kiellettiin synteettisiä kannabinoideja ja vuonna 2010 katinoni-johdannaisia.

Lääkelainsäädäntö

Huumausainelain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan huumausaineiksi määritellään ensinnä YK:n vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen ja vuoden 1971 psykotrooppisia aineita koskevan yleissopimuksen mukaisesti sopimusten listoihin kuuluvat aineet ja valmisteet. Kaikki lääkkeinä käytettävät huumausaineeksi luokitellut aineet ja valmisteet ovat tällä hetkellä näissä listoissa. Listoissa on myös aineita, joilla ei ole enää tai ei ole koskaan ollutkaan lääkinnällistä käyttöä. Tällaisia ovat esimerkiksi heroini ja 3,4-metyleenidioksimetamfetamiini eli ”ekstaasi”.

YK:n vuoden 1961 yleissopimuksessa sekä vuoden 1971 yleissopimuksessa psykotrooppisista aineista huumausaineet jaetaan eri listoihin (I–IV) sillä perusteella, millaisia ovat kunkin aineen tai valmisteen lääkinnällisen käytön laajuus sekä väärinkäytön riskit. Tästä seuraa, että yleissopimusten määrittelemät valvontamenettelyt vaihtelevat näiden luokien välillä. Huumausainelainsäädännössä ei luokitella eri aineita vahvoiksi tai miedoiksi huumausaineiksi ja näin ollen rikosoikeudelliset seuraamukset eivät vaihtele huumausainelain perusteella. Lupa- ja valvontamenettelyt vaihtelevat kuitenkin eri listoihin kuuluvien lääkkeiden tai lääkevalmisteiden osalta.

Huumausainelain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (543/2008) huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista luetellaan huumausaineet siten yleissopimusten listausten mukaisesti. Eri listoja hyödynnetään huumausainelain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa (548/2008) huumausaineiden valvonnasta määrittelemällä eri aineille ja valmisteille erilaisia lupa- ja valvontamenettelyjä, joita lääkealan toimijoiden tulee noudattaa. Näiden lisäksi lääkelain ja terveydenhuollon ammatihenkilöstöstä annetun lain nojalla annetuissa asetuksissa ja määräyksissä eri luetteloi-

den huumausaineita sisältäville lääkevalmisteille asetetaan eritasoisia lääkkeen määräämis- ja toimittamisrajoituksia. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fimea) määrittelee lääkevalmistetta koskevan reseptinnettelyn myyntiluvan myöntämisen yhteydessä ja määrittelyssä hyödynnetään myös yleissopimusten listoja.

Esimerkiksi vuoden 1961 yleissopimukseen listaan I kuuluviin aineisiin kohdistetaan tiukimmat lupa- ja valvontamenettelyt. Listalla on mainittu mm. morfiini ja oksikodoni, jotka ovat vaikuttavana aineena useissa kivunhoitoon tarkoitetuissa lääkevalmisteissa. Näistä aineista ja valmisteista tulee pitää kirjaa ja ne vaativat maahantuonti- ja maastavientiluvat. Tämän lisäksi Suomen tulee hakea ja saada kulutuskiintiö tämän sekä listan II aineille kansainväliseltä huumausaineiden valvontalautakunnalta (INCB) ennen kuin tuontilupia voidaan myöntää. Vuoden 1961 huumausaineyleissopimuksen luetteloihin I, II ja IV sekä vuoden 1971 psykotrooppisia aineita koskevan yleissopimuksen luetteloihin I ja II kuuluvia aineita sisältävien lääkkeiden määrääminen edellyttää huumausainelääkemääräyslomakkeen käyttöä. Resepti jää valmistetta toimittaneeseen apteekkiin, jossa se säilytetään 6 vuotta. Apteekit lähettävät Fimeaan yhteenvedon kuukausittain huumausainelääkemääräyksellä tehdyistä toimituksistaan.

Lievimpiä valvontamenettelyjä puolestaan kohdistetaan vuoden 1961 yleissopimuksen listan III sisältämiin lääkevalmisteisiin, kuten kodeiinia sisältäviin yskänlääkkeisiin. Tämän listan valmisteet on vapautettu tuonti- ja vientiluvista, koska niiden väärinkäyttöriski on arvioitu alhaiseksi. Valmisteista osa on itsehoitovalmisteita eli niiden toimittaminen potilaalle ei edellytä reseptiä. Näitäkin valmisteita valvotaan lääkelain nojalla aivan kuten lääkevalmisteita yleensä.

Kolmas esimerkki on laajassa käytössä olevat muun muassa ahdistuneisuuteen tai unettomuuteen määrättävät bentsodiatsepiinit, kuten diatsepaami. Ne kuuluvat vuoden 1971 yleissopimuksen luetteloon IV. Esimerkiksi lääkinnällisen käytön laajuus, aineiden vaarallisuus ja väärinkäyttöriski huomioon ottaen tämän listan aineiden ja valmisteiden kirjanpito vaatimukset lääkealan toimi-

joille poikkeavat muista listoista lievempään suuntaan. Bentsodiatsepiineja voidaan määrätä potilaalle ”tavallisella” kirjallisella lääkemääräyksellä, joka voidaan esimerkiksi uusiksi.

Vaikka uusia huumaavia aineita ei ole Suomessa kielletty huumausaineina, uusien aineiden maahantuontia ja myyntiä on voitu rajoittaa lääkelain (395/1987) nojalla. Fimea päättää lääkelain 6 §:n nojalla tarvittaessa, onko ainetta tai valmistetta pidettävä lääkkeenä, perinteisenä kasvisrohdosvalmisteena tai homeopaattisena valmisteena. Fimea voi luokitella hallintopäätöksellään aineen tai valmisteen lääkkeeksi ja tämän lisäksi Fimea laatii lääkelain 83 §:n nojalla joka kolmas vuosi luettelon lääkeaineina pidettävistä aineista (Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen päätös lääkeluettelosta 1095/2009).

Fimea on Tullilaboratorion aloitteesta viime vuosina luokitellut päihdyttäviä terveydelle vaarallisia aineita niiden keskushermoston vaikutuksen tuottavan ominaisuuden ja ilmeisen suuren väärinkäyttöriskin vuoksi. Terveydelle vaarallisten päihdyttävien aineiden lisääntynyt tarjonta kansalaisten saataville erityisesti internetin välityksellä aiheuttaa vuosittain vaaratilanteita kokeilunhaluisten nuorten ja lasten keskuudessa. Erityisesti lasten ja nuorten suojeleminen näiden aineiden käytön ja kokeilun haittavaikutuksilta on ollut keskeistä niiden valvontaan saattamisessa. Vaikka tällaisilla aineilla ei ole varsinaista lääkkeellistä käyttöä, ne on luokiteltu lääkkeeksi tai otettu lääkeluetteloon, koska ne ovat vaikutustapansa perusteella rinnastettavissa reseptilääkeaineisiin lääkelain 3 §:n mukaisesti.

Läkelain 19, 96 ja 98 §:n sekä rikoslain 44 luvun 5 §:n mukaan näin luokiteltujen aineiden valmistus, tuonti, varastointi, myynnissä pitäminen ja luovuttaminen on rangaistavaa, mutta niiden hallussapito ja käyttö eivät ole kiellettyjä.

1.2 Nykytilan arviointi

Koska kansainvälinen huumausainepoliittikka perustuu erikseen määriteltyjen huumaavien aineiden kieltämiseen, asiaan kuu-

luu, että kiellettävät huumausaineet määritellään kansainvälisessä yhteistyössä. Maailmankaupan vapautumisen johdosta yksittäisten valtioiden mahdollisuudet valvoa itse kieltämiensä aineiden maahantuontia ja kauppaa olisivat hyvin rajalliset. Suomen huumausainelainsäädäntö on perustunut kansainväliseen yhteistyöhön eikä huumausainelakiin sen kokonaisuudistuksen yhteydessä säädetty kansallisia menettelytapoja uusien aineiden kieltämiselle, vaikka uusia aineita tiedettiin olevan markkinoilla. Eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta piti kansainvälisten sopimusten mukaista luokittelua siihen liittyvistä puutteista huolimatta kokonaisuutena arvioiden tarkoituksenmukaisimpana ratkaisuna ja katsoi, että kansainvälisten sopimusten huumausaineluetteloita on tarpeen pyrkiä jatkuvasti täydentämään (StVM 5/2008 vp).

Kansainväliseen päätöksentekoon kuluva aika aiheuttaa kuitenkin merkittäviä terveydellisiä riskejä ja valvonnan ongelmia. Nämä ongelmat kärjistyvät, kun uusia huumaavia aineita kehitetään nopeammin kuin niitä ehditään kieltää. Uudet huumaavat aineet ovat usein huumausaineiden johdannaisia, jossa huumausaineen molekyylin kemiallista rakennetta on muutettu kiellon kiertämiseksi. Näiden selkeästi väärinkäyttöön tarkoitettujen aineiden lisäksi lääkinnälliseen käyttöön kehitetään jatkuvasti uusia lääkeainemolekyyliä. Näistä perusteltuun lääkinnälliseen käyttöön tarkoitettuista aineista joillakin saattaa olla sellaisia ominaisuuksia, että ne tulisi luokitella huumausaineeksi. Tällainen luokittelu on useissa tapauksissa myös lääkkeiden valmistajien oma toivomus, sillä heillä on vakiintuneet menettelytavat vastaavien huumausaineiksi luokiteltujen lääkkeiden kauppaan.

Huumausaineiden kieltäminen on vain osa huumausainepoliittikan kokonaisuutta. Keskeisimpiä sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteitä huumausaineiden käytön vähentämisessä ovat ehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen tehostaminen sekä huumausaineriippuvuuden hoitopalvelujen kehittäminen ja hoidon tarjonnan lisääminen.

On kuitenkin ongelmallista, että kansainvälisessä yhteistyössä kiellettyjen huumausaineiden myynti on huumausainerikoksena

rangaistavaa, kun taas vaikutukseltaan vastaavaa ainetta voidaan myydä vapaasti, ellei tilanteessa ole käytetty muuta kansallista kielto- tai rajoitusmenettelyä. Suomessa esimerkiksi useiden kymmenien uusien aineiden myynti on Fimean päätöksen vuoksi kielletty ja luvaton myynti täyttää lääkerikoksen tunnusmerkistön. Rikoksesta voidaan tuomita sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta, kun esimerkiksi törkeän huumausainerikoksen rangaistusasteikko on vähintään yksi vuosi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Rangaistusasteikkojen erot vaikuttavat myös siihen, että poliisin ja tullin käytettävissä olevat pakkokeinot poikkeavat merkittävästi toisistaan riskiprofiililtaan samankaltaistenkin aineiden välillä. Tällä hetkellä vain lääkelain mukaisesti säänneltyjen aineiden maahantuontia tutkitaan joko lääkerikoksena tai salakuljetuksena, jolloin epäilyihin ei voida kohdistaa esimerkiksi telekuuntelua.

Vastaavasti huumausaineen käyttörikoksesta voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta, mutta vain lääkelain mukaisesti säänneltyjen aineiden käyttö ei nykyään ole rangaistavaa.

Tällaiset erot johtavat ensinnä siihen, että uuden huumaavan aineen valmistaminen, maahantuonti ja myynti ovat rikoksina kannattavampia kuin varsinainen huumausainerikollisuus. Poliisin ja tullin valvontamahdollisuudet ovat vähäisemmät ja mahdollisesta kiinni jäämisestä seuraava rangaistus on huomattavasti pienempi. Rikosten tuottama hyöty ei kuitenkaan poikkea toisistaan. Kun huumausaineiden käytön kieltoa pidetään huumekekoiluja ehkäisevänä viestinä erityisesti nuorille, on uuden aineen rankaisemattomuus lisäksi ainakin jossain määrin päinvastainen viesti.

Vaikka useiden uusien huumaavien aineiden maahantuontia ja myyntiä on voitu rajoittaa lääkelain nojalla, päätöksentekoon liittyy periaatteellisia ongelmia. Lääkelain tarkoituksena on ensisijaisesti lääkkeiden turvallisuuden ja tarkoituksenmukaisen käytön edistäminen ja ylläpitäminen. Uusilla huumaavilla aineilla ei tyypillisesti ole lääkinnällistä tai teollistakaan käyttötarkoitusta. Lääkelain säännöksiä ei ole tarkoitettu uusien huumaavien aineiden valvontaan.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1 Uusien huumausaineiden määrittely

Uusien huumaavien aineiden maahantuonti, myynti ja käyttö ovat ajoittain lisääntyneet merkittävästi. Yksi syy tähän on huumausaineissa valittu malli, joka ei salli uusien aineiden määrittelyä huumausaineiksi, ellei päätöstä ole tehty kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Kun ongelmaa on pyritty ratkaisemaan lääkelain avulla, ratkaisu on ollut puutteellinen.

Esimerkiksi kesällä 2010 huumausainelain muutoksella kiellettyä uutta synteettistä huumaantumiseen käytettävää ainetta metyleenidioksipyrovaleronia eli MDPV:tä, jota ei ollut kansainvälisesti määritelty huumausaineeksi, todettiin ensimmäisen kerran Suomessa marraskuussa 2008. Suomi oli ensimmäinen jäsenmaa, joka raportoi aineesta varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmään joulukuussa 2008. Aine luokiteltiin reseptin vaativaksi lääkeaineeksi tammikuussa 2009 ja, koska ainetta ei YK:ssa tai EU:ssa päätetty luokitella huumausaineeksi ja sen käyttö ja haitat kasvoivat Suomessa, MDPV luokiteltiin huumausainelain muutoksella huumausaineeksi kesäkuussa 2010.

Uuden aineen määrittelemisen huumausaineeksi lainsäädännön tasolla on poikkeuksellista, sillä huumausaineet määritellään kansainvälisten sopimusten tulosten perusteella huumausainelain 3 §:n 2 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista.

Edellä mainituista syistä olisi tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön sama ratkaisu, johon jo enemmistö EU:n jäsenvaltioista on siirtynyt. Uusia huumaavia aineita tulisi tarvittaessa voida määritellä huumausaineiksi myös kansallisin päätöksin ja päätöksentekomenettelyn tulisi olla huomattavasti nykyisiä kansainvälisiä menettelyjä nopeampi. Tämä tavoite toteutettaisiin muuttamalla huumausainelakia siten, että uusia aineita voitaisiin kansallisesti määritellä valtioneuvoston asetuksella huumausaineeksi. Kaikki huumausaineiksi määriteltävät uudet aineet, MDPV mukaan lukien, nimettäisiin silloin

yksinomaan mainitussa valtioneuvoston asetuksessa. Tällaisen asetuksenantovaltuuden tulee täyttää täsmällisyydelle ja tarkkarajaisuudelle perustuslain 80 §:ssä asetetut vaatimukset.

Kansallisen päätöksenteon tarve johtuu huumausaineiden määrittelyssä lähes aina siitä, että kansainvälinen päätöksenteko kestää liian kauan, ja tämän johdosta uusi aine voi päästä helpommin Suomen markkinoille kuin huumausainelain mukainen huumausaine. Kansainvälistä yhteistyötä on kuitenkin pidettävä edelleen pääsääntönä ja sen vuoksi kansallinen päätöksenteko on tarkoituksenmukaista kytkeä EU:n uusien psykoaktiivisten aineiden arviointiprosessiin.

Kuten edellä on todettu, Europol ja EMCDDA arvioivat jäsenvaltioiden varoitustajärjestelmään ilmoitettujen aineiden salakuljetuksen laajuutta, järjestäytyneitä rikollisuutta, farmakologisia ominaisuuksia ja myrkytyksiä, väärinkäytön yleisyyttä sekä aineen mahdollista hyötykäyttöä. Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto voisi päättää määritellä huumausaineeksi vain sellaisen huumaavan aineen, joka on ilmoitettu mainittuun varoitustajärjestelmään. Ilmoituksen voi tehdä mikä tahansa jäsenvaltio, myös Suomi itse, ja kansallisen päätöksenteon tarve syntyy tässä tapauksessa siitä, että EU:n yhteinen riskinarviointi ja päätöksenteko kestävät liian kauan.

Toisena kriteerinä olisi ehdotuksen mukaan, että aineen tulee osoittautua ihmisten terveydelle niin vaaralliseksi, että kansalliseen päätöksentekoon on syytä ryhtyä. Kansallinen päätöksenteko perustuisi samoihin kriteereihin kuin neuvoston riskinarviointi ja arvioinnin tukena käytettäisiin kaikkea sitä tietoa, joka kyseisestä aineesta on varhaisen vaiheen varoitustajärjestelmässä jäsenvaltioiden käytettävissä. Aineen ominaisuuksiin liittyvien tietojen lisäksi järjestelmästä saadaan myös tietoja salakuljetuksen laajuudesta ja järjestäytyneestä rikollisuudesta.

Huumausainelain lupa- ja valvontaviranomaisen, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen, tehtävänä olisi arvioida ja selvittää aineen terveysvaarat sekä EU:n yhteisen päätöksentekomenettelyn aikataulu. Näiden seikkojen perusteella voitaisiin arvioida, tuleeko kansallinen päätös tehdä vai tulisiko EU:n yhteistä päätöstä odottaa.

Voimakkaiden keskushermostovaikutustensa vuoksi huumausaineiksi katsottavat aineet ovat jo lähtökohtaisesti terveydelle vaarallisia. Aineen vaarallisuutta arvioitaessa on kuitenkin aina arvioitava useita eri tekijöitä samanaikaisesti. Arviointia tehtäessä tulee ottaa huomioon ainakin seuraavia tekijöitä: kerta-annoksen välitön terveysriski, käytön pitkäaikaistoksisuus, käytön sosiaaliset, psyykkiset tai yllättävät seuraukset, aineen riippuvuustodennäköisyys sekä aineen aiheuttamat vieroitusoireet. Esimerkiksi kerta-annoksen terveysriskiin vaikuttaa aineen annostus. Yhdessä grammassa puhdasta huumaavaa ainetta voi olla useita tuhansia käyttöannoksia. Tämä merkitsee sitä, että sokerialan (2–3 g) kokoisessa annoksessa voi olla 10 000 käyttöannosta. Aineen käyttäjien on tällaisissa tapauksissa hyvin vaikea annostella ainetta ilman yliannostuksen riskiä.

Arvioinnissa voi lisäksi tulla esille esimerkiksi aineen käyttöä tyrmäystippoina, aineen aiheuttamaa aggressiivisuutta ja väkivaltaista käyttäytymistä sekä aineen sekakäyttöä muiden päihteiden kanssa.

Arvioitavan aineen edellä mainittuja ominaisuuksia voidaan verrata olemassa olevien huumausaineiden vastaaviin ominaisuuksiin. Lähtökohtana voidaan pitää, että kansallista päätöksentekoa ei tulisi käyttää sellaisiin aineisiin, joita vakiintuneen käytännön mukaan ei EU:ssa välttämättä kielletäisi lainkaan. Tähän arvioon vaikuttaa toisaalta myös aineen esiintyminen kansallisilla markkinoilla. Jostakin aineesta voi muodostua muotihuumausaine vain joissakin jäsenvaltioissa, jos sitä on helppo saada esimerkiksi internetin kautta. Aineeseen voi liittyä erityisesti nuoriin kohdistuvia riskejä, ja tällaisessa markkinatilanteessa kansallisen päätöksenteon tarve voi toteutua, vaikka aine ei aiheuttaisi esimerkiksi välitöntä hengen- tai terveyden vaaraa tai se ei olisi Euroopassa vielä laajasti levinnyt.

Toisaalta joissakin tilanteissa aine voi osoittautua niin vaaralliseksi, että sen esiintymistä Suomessa ei ole syytä edes odottaa. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, jos Euroopassa havaitaan sellaista ainetta, joka ominaisuuksiltaan vastaa rikoslaisa tarkoitettuja erittäin vaarallisia huumausaineita. Rikoslain 50 luvun 2 §:n 1 kohdan

mukaan, jos huumausainerikoksessa rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta ja huumausainerikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava rangaistukseen törkeästä huumausainerikoksesta. Saman luvun 5 §:n 2 momentin mukaan erittäin vaarallisella huumausaineella tarkoitetaan huumausainetta, jonka käyttöön liittyy virheellisestä annostelusta johtuva hengenvaara, lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva vakavan terveydellisen vaurion vaara tai voimakkaat vieroitusoireet. Lain esitöiden mukaan lyhytaikaisestakin käytöstä johtuva terveydenvaara voi tarkoittaa keskushermoston vaurioita, jotka syntyvät kertakäytöstä tai joistakin käyttökerroista. Vakava terveydellinen vaurio voi kuitenkin kohdistua muuhunkin kuin keskushermostoon.

Lakiehdotuksen mukainen arviointi tehtäisiin todennäköisesti esimerkiksi "Daisyksi" kutsutusta 2-DPMP:stä eli desoksipipradrolista, joka on pitkävaikutteinen keskushermostoa stimuloiva yhdiste. Tämän alun perin narkolepsian ja ADHD:n hoitoon kehitetyn aineen vaikutusten on kuvattu muistuttavan amfetamiinia ja metamfetamiinia. Vaikutukset kestävät 2–12 tuntia, suurella annoksella jopa 48 tuntia. Yliannostus saattaa loputtoman valvomisen lisäksi johtaa psykoosiin. Suonensisäisesti käytettynä aine aiheuttaa vaikeita sisäelinvammoja, muun muassa muinaisten pettämistä, ja Suomessakin on syksyn 2010 aikana saatujen tietojen mukaan useita käyttäjiä joutunut sairaalahoitoon. Ainetta myydään internetissä. Ainetta havaittiin Suomessa ensi kerran vuonna 2008 ja se ilmoitettiin varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmään vuonna 2009. Fimea on luokitellut vuonna 2009 desoksipipradrolin lääkkeeksi, mutta sitä ei ole kielletty kansainvälisesti huumausaineena.

Vaikka joissakin maissa huumausaineita on määritelty esimerkiksi analogisesti, jolloin kielletään yksilöidyn aineen lisäksi myös vaikutuksiltaan samankaltaiset aineet, tai geneerisesti, jolloin yksilöidyn aineen lisäksi kielletään aineperhe samanlaisen kemiallisen rakenteen myötä, perustuisi huumausaineiden määrittely edelleen yksilöityihin aineisiin. Aineiden analoginen ja geneerinen luokittelu ei ole yksiselitteistä edes kemian ja farmako-

logian asiantuntijoiden piireissä eikä tällainen määrittely todennäköisesti olisi rikosoikeuden laillisuusperiaatteen mukainen.

Huumaavien lääkeaineiden arvioinnissa tulee terveysvaaran lisäksi ottaa huomioon Maailman Terveysjärjestön (WHO) arviointikriteerit, jotka liittyvät kansainvälisten sopimusten luetteloihin mahdollisesti lisättäviin huumausaineisiin. Näin ollen kokonaisarviointiin vaikuttaisivat esimerkiksi aineen lääkinnälliseen käyttöön ja sen laajuuteen liittyvät seikat.

Jos kansallisesti huumausaineiksi luokiteltuja aineita luokitellaan myöhemmin kansainvälisten sopimusten mukaisesti, aine pysyisi huumausaineena, mutta sen asema muuttuisi huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista annetussa valtioneuvoston asetuksessa kansallisesti kielletystä kansainvälisesti kielletyksi aineeksi. Mikäli aine tulee poistaa kokonaan luettelosta, valtioneuvosto voisi kumota luokittelua koskevan asetuksensa saatuaan päätöksentekoon tarvittavat tiedot esimerkiksi Fimean uudesta arvioinnista.

2.2 Teollinen käyttö ja muut poikkeukset

Huumausainelain 5 §:n mukaan huumausaineiden käsittelyn yleiskiellosta voidaan poiketa vain lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa tarkoituksissa. Vuoden 1961 yleissopimuksessa kuitenkin todetaan (artikla 2.9), että huumausaineen teollisen käytön salliminen on tietyin edellytyksin mahdollista. Näin ollen myöskään kansallisesti luokiteltavien huumausaineiden käytön salliminen teollisessa käytössä ei olisi yleissopimuksen periaatteiden vastaista.

Ehdotuksen mukaan valtioneuvosto voisi päättää aineen teollisen käytön sallimisesta samalla, kun aine luokitellaan huumausaineeksi. Teollisen käytön salliminen voisi koskea esimerkiksi gammabutyrolaktonia (GBL) ja 1,4-butaanidiolia. GBL ja 1,4-butaanidioli ovat teollisuuskemikaaleja, joita väärinkäytetään laajasti, sillä aineet muuttuvat ihmisen elimistössä huumausaineeksi luokitelluksi gammahydroksivoihapoksi (GHB). YK luokitteli GHB:n huumausaineeksi vuonna 2001. Fimea on nykyisin luo-

kitellut sekä GBL:n että 1,4-butaanidiolin reseptilääkkeisiin rinnastettaviksi lääkkeiksi. Näiden ympäristöystävällisten luottimien teollinen käyttö ei ole Suomessa yleistä toisin kuin esimerkiksi Ruotsissa. Molemmat yhdisteet luokitellaan Ruotsissa käsiteltävänä olevassa huumausainelain muutosehdotuksessa terveydelle vaarallisista aineista huumausaineiksi siten, että niiden teollinen käyttö sallittaisiin luvanvaraisesti.

Lain lupa-, valvonta- ja käsittelyvaatimukset tulisivat koskemaan myös teollista käyttöä. Lain 20 §:n mukaan luvanhaltija saa luovuttaa huumausaineita ainoastaan toiselle luvanhaltijalle tai jollekulle, jolla muutoin on oikeus hankkia, pitää hallussaan tai käsitellä luovutuksen kohteena olevia aineita.

Olisi tarkoituksenmukaista, että näiden aineiden mahdollista teollista käyttöä, luovuttamista ja käsittelyä ei vaikeutettaisi liikaa. Niinpä teolliseksi käsittelemiseksi voitaisiin lakiin sisällyttää joitain helpotuksia esimerkiksi aineiden hävittämisessä tai silloin, kun väärinkäytön riskiä pidetään pienenä. Näin on esimerkiksi tapauksissa, jossa aineet ovat muodossa, jossa niitä ei voida väärinkäyttää, kuten täysin denaturoituina.

Kansallisesti luokiteltujen huumausaineiden tuonti- ja vientilupamenettelyt tulisivat poikkeamaan kansainvälisissä sopimuksissa lueteltujen aineiden vastaavista menettelyistä. Nykyiset tuonti- ja vientilupamenettelyt ovat aina riippuvaisia myös kyseessä olevan toisen maan lainsäädännöstä. Suomen kansallisesti huumausaineeksi luokittelema aine voi kuitenkin olla useissa maissa luokittelematon tai toisenlaisessa menettelyssä valvottava aine. Tuonti- ja vientilupakäsittelyssä ei voida edellyttää maan toimivaltaisen viranomaisen tuonti- tai vientilupaa, mikäli tämä maa ei tällaista lupamenettelyä tunne.

Lääkeaineita arvioitaessa voi tulla eteen myös sellaisia huumausaineiksi luokiteltavia aineita sisältäviä lääkevalmisteita, jotka koostumuksensa perusteella voidaan vapauttaa valvontamenettelyistä samalla tavalla kuin vuoden 1961 yleissopimuksen luettelossa III olevat lääkevalmisteet. Valtioneuvosto voisi esityksen mukaan asetuksella sallia samanlaiset vapautukset, joita kansainvälisissä yleissopimuksissa voidaan soveltaa tiettyjen lääkeaineiden osalta.

2.3 Rikoslainsäädännön soveltamisala

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta säädetään rikoslain 1 luvussa. Luvun 7 §:ssä säädetään niin sanotuista kansainvälisistä rikoksista. Pykälän mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, jonka rankaiseminen tekopaikan laista riippumatta perustuu Suomea velvoittavaan kansainväliseen sopimukseen, sovelletaan Suomen lakia. Tarkemmin asiasta säädetään asetuksessa rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta (627/1996). Mainitun asetuksen 1 §:n 4 kohdassa säädetään, että kansainvälisenä rikoksena on pidettävä YK:n kansainvälisissä huumausaineyleissopimuksissa tarkoitettua huumausainerikosta, törkeää huumausainerikosta, huumausainerikoksen valmistelua, huumausainerikoksen edistämistä ja kätkemisrikosta. Tämä tarkoittaa sitä, että YK:n sopimusten tarkoitamiin toisessa valtiossa tehtyihin huumausainerikoksiin sovelletaan Suomen lakia siitä riippumatta, missä valtiossa teot on tehty, onko mainittu teko tekovaltiossa säädetty rangaistavaksi tai ilman, että teolla olisi rikoslain 1 luvussa muutoin edellytettyä liittymää Suomeen.

Koska myös aineiden määrittely huumausaineeksi on kansainvälisesti perustunut mainittujen YK-sopimusten liitteinä oleviin huumausainelistoihin, kyseeseen tulevat aineet ovat käytännössä valtaosin olleet YK:n sopimuksiin liittyneissä valtioissa yhdenmukaisesti huumausaineiksi määriteltäviä ja rangaistavia.

Esityksessä ehdotetaan, että Suomi voi jatkossa määrittellä uuden aineen huumausaineeksi kansainvälisten sopimusten ulkopuolella. Koska esityksen tarkoittamassa tilanteessa kyse ei olisi edellä mainittujen kansainvälisten sopimusten mukaisesta huumausainerikoksesta, näihin aineisiin ei voida soveltaa rikoslain 1 luvun 7 §:n 1 momentin säännöksiä kansainvälisestä rikoksesta. Kansallisesti huumausaineiksi määriteltäviin aineisiin kohdistuviin huumausainerikoksiin ei siten esityksen mukaan tule sovellettaviksi kansainvälisiä rikoksia koskevat rikoslain 1 luvun ja sen nojalla annetun asetuksen säännökset.

Kansallisesti huumausaineiksi luokiteltaviin aineisiin liittyviin huumausainerikoksiin,

jotka on tehty toisessa valtiossa, sovellettaisiin esityksen mukaan rikoslain 1 luvun 11 §:n yleistä edellytystä kaksoisrangaistavuudesta. Tämä tarkoittaa, että jos kansallisesti huumausaineeksi luokiteltu aine ei ole kielletty toisessa valtiossa, jossa ainetta esimerkiksi valmistetaan, myydään tai käytetään, näistä teoista ei voitaisi tuomita rangaistukseen Suomessa. Sen sijaan jos tällaista toisessa valtiossa valmistettua ainetta tuotaisiin Suomeen, myytäisiin tai käytettäisiin täällä, näihin tekoihin voidaan Suomessa tehtynä rikoksena soveltaa Suomen lakia. Syytteen nostaminen ulkomailla tehdystä rikoksesta edellyttää rikoslain 1 luvun 12 §:n mukaan valtakunnansyyttäjän syytemääräystä.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmään ilmoitetuilla uusilla psykoaktiivisilla aineilla ei ole juuri koskaan sellaista käyttötarkoitusta, joka liittyisi lailliseen elinkeinotoimintaan. Joissakin tapauksissa ainetta voidaan kuitenkin käyttää esimerkiksi liottimena teollisuuskäytössä ja näitä tapauksia varten säädettäisiin valtioneuvostolle mahdollisuus hyväksyä aineiden teollinen käyttö. Aineen käyttö edellyttäisi huumausainelain 15 §:n mukaista käsittelylupaa sekä lain mukaisten velvoitteiden täyttämistä. Luvan hakemisesta ja velvoitteiden täyttämisestä aiheutuisi elinkeinonharjoittajalle kustannuksia, joiden suuruutta ei voida esimerkkitapausten puuttumisen johdosta luotettavasti arvioida. Jos uuden aineen terveystarvit on kuitenkin arvioitu huumausaineisiin verrattaviksi, ei elinkeinonharjoittajaa toisaalta voida kyseisistä velvoitteista vapauttaa.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uusien aineiden määrittely huumausaineeksi merkitsisi sitä, että poliisin ja tullin valvonta ja tutkinta toteutuisivat samalla tavalla kuin huumausaineiden kohdalla. Esitutkintaviranomaiset saisivat näin nykyistä tehokkaammat pakkokeinot tutkittaessa niiden maahantuontia ja myyntiä. Tällä hetkellä ai-

neen maahantuontia joudutaan tutkimaan joko lääkerikoksena tai salakuljetuksena, jolloin epäiltyihin ei voida kohdistaa edes törkeissä tapauksissa telekuuntelua ja teknistä kuuntelua asuintilassa, jossa epäilty oleskelee. Nämä pakkokeinot olisivat mahdollisia törkeän huumausainerikoksen tutkinnassa. Tekninen kuuntelu asuintilan ulkopuolella, televalvonta ja matkaviestimen sijaintitiedon hankkiminen olisivat aina mahdollisia huumausainerikoksen tutkinnassa.

Huumausaineiksi määriteltyjen uusien aineiden hallussapito ja käyttö tulisivat rangaistaviksi huumausaineen käyttörikoksena. Tällöin sovellettaviksi tulisivat pakkokeinoista esimerkiksi kotietsintää, henkilöntarkastusta ja henkilönkatsastusta koskevat säännökset. Myös rikosseuraamusten yhteydessä on pyrittävä päihdeongelmien hoidon vaikuttavuuden lisäämiseen.

Sitä, kuinka paljon tullin, poliisin tai tuomioistuineläinlaitoksen työtehtävät lisääntyisivät uusien huumausaineiden määrittelyn myötä, on vaikea arvioida. Lähes kaikki mahdollisesti kielletyiksi tulevat aineet on jo nyt luokiteltu lääkevalmisteiksi pääosin valvonnallisista syistä. Ehdotus ei siten välttämättä lisää niiden aineiden lukumäärää, joiden valmistaminen, maahantuonti tai myynti on Suomessa ilman lupaa kielletty. Lain muutoksen tarkoituksena on myös lisätä valvonnan ja rangaistuksen yleisestävää vaikutusta, jotta kyseessä olevia aineita ei Suomen markkinoille tulisi. Uusiin aineisiin liittyviä lääkerikoksia on poliisin arvion mukaan vuosittain noin 400. Kun huumausainerikosten määrä on vuositasolla joitakin tuhansia, voidaan arvioida, että uusista huumausaineista seuraavien tapausten määrä voisi olla tästä joitakin prosentteja eli enintään 400–500. Tähän lukuun sisältyisivät rangaistusmääräysmenettelyssä määrätty sakkorangaistukset ehdotuksen mukaisesti määriteltyjen uusien huumausaineiden käyttö- ja hallussapitorikoksista.

Ehdotuksen mukaan huumausaineeksi määritellyn aineen käsittely olisi mahdollista Fimean luvalla tieteellisten, lääkinnällisten ja valvonnallisten tarkoitusten lisäksi erikseen säädetyissä tapauksissa myös teollisessa tarkoituksessa. Esimerkiksi teollisuuskäyttöön mahdollisten gammabutyyrolaktonin (GBL) ja 1,4-butaanidiolilan huumausaineeksi luokitte-

lun hallinnollisia vaikutuksia lupaviranomaisen toimintaan on vaikea arvioida, koska erilaisten näitä aineita sisältävien kaupallisten tuotteiden maahantuontimäärät eivät ole tiedossa. Teollisen käytön luvanhakijoiden määrän ei kuitenkaan katsota olevan merkittävä.

Uusien huumaavien aineiden arvioinnista vastaisi Fimea. Arvioinnin ja lupamenettelyjen myötä lisääntyvät työtehtävät edellyttäisivät viraston voimavarojen lisäämistä noin yhdellä henkilötyövuodella. Kustannuksista suurin osa kohdistuisi viraston budjettirahoitukseen, sillä vain osa voitaisiin periä valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti luvanhakijoilta.

Uuden aineen kieltäminen huumausaineena on tekninen määräys, johon sovelletaan direktiivin 98/34/EY mukaista ilmoitusmenettelyä. Tämä merkitsee sitä, että ehdotuksesta tulee toimittaa direktiivin mukainen ilmoitus komissiolle ennen uusien aineiden määrittelyä huumausaineeksi.

3.3 Ympäristövaikutukset

Huumausainelakiin sisältyvät säännökset huumausaineiden kuljettamisesta, hävittämisestä ja kirjanpitovelvollisuudesta koskisivat myös ehdotuksen mukaisesti määriteltäviä huumausaineita.

Huumausainelain 28 §:n mukaan huumausaineet tulee toimittaa hävitettäväksi ongelmajätteenä. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että teollisuuskäyttöön sallittujen aineiden hävittämiseen sovellettaisiin jätelain ja ympäristönsuojelulain yleisiä säännöksiä. Siten esimerkiksi tuhansia litroja ainetta käyttävä teollisuuslaitos vastaisi yleisen lainsäädännön mukaisesti käyttämänsä aineen hävittämisestä. Se, onko ainetta pidettävä ongelmajätteenä, ratkaistaisiin aineen ominaisuuksien perusteella. Tältä osin esityksellä ei ole mainittavia ympäristövaikutuksia.

3.4 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Tehokas huumausainepolitiikka perustuu erilaisiin toimiin, joilla huumausaineiden käytöstä ja torjunnasta aiheutuvat taloudelliset, sosiaaliset ja yksilölliset haitat ja kustan-

nukset pyritään saamaan mahdollisimman pieniksi. Haitallisten aineiden kieltäminen on yksi, muttei ainoa, huumausainepolitiikan keino. Huumausaineiden tarjonnan vähentämiseen kuuluvat toimet niiden laitonta viljelyä, salakuljetusta ja kauppaa vastaan. Tarjonnan vähentämisen lisäksi huumausainepolitiikassa pyritään myös kysynnän vähentämiseen. Kysynnän vähentämisellä kuvataan kaikkia sellaisia toimia ja strategioita, joilla vaikutetaan ihmisten haluun tai tarpeeseen käyttää päihkeitä. Kysynnän vähentämistä on esimerkiksi päihdekäyttäjyteen vaikuttaminen kuten ennaltaehkäisy, sosiaalipoliittiset ja rakenteelliset toimet, riskiryhmien ja yksilöiden tukeminen ja päihderiippuvaisten hoito.

Tällä esityksellä pyritään reagoimaan nopeasti muuttuviin huumausainemarkkinoihin. Nopeimmillaan markkinoille tulleen uuden aineen arviointi kestäisi muutamia viikkoja ja aine voitaisiin siten kieltää valtioneuvoston asetuksella jopa kahden kuukauden kuluessa siitä, kun sitä on havaittu. Kun huumausaineina on nykyisin kielletty noin 300 ainetta ja valmistetta, määrä voisi lisääntyä enintään joillakin kymmenillä. Huumausainelain mukaisen yleiskiellon ja kiellon rikkomisesta säädetyn rangaistuksen yleisestävällä vaikutuksella voidaan hidastaa tai jopa estää uuden aineen leviämistä uusiin käyttäjäpiireihin, erityisesti nuorten keskuuteen.

Sukupuolivaikutusten osalta ehdotettuja säännöksiä voidaan pitää neutraaleina.

4 Asian valmistelu

Lakiehdotus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen, Tullilaboratorion, Fimean ja Keskusrikospoliisin kanssa. Lainsäädännön periaatteita on valmisteltu myös sosiaali- ja terveysministeriön johtamassa huumausainepoliittisessa koordinaatioryhmässä helmikuusta 2010 lähtien. Ryhmässä ovat edustettuina sisäasiainministeriö, oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, ulkoministeriö, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Tullihallitus ja Opetushallitus.

Esityksestä on myös pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Fimealta, Terveyden- ja hyvinvoinnin laitokselta, valtakunnansyyttäjänvirastolta, Tullihallitukselta, Po-

liisihallitukselta, Keskusrikospoliisilta, Kemianteollisuus ry:ltä, Lääketeollisuus ry:ltä, Teknologiateollisuus ry:ltä, Metsäteollisuus ry:ltä ja Teknisen Kaupan ja Palveluiden yhdistys ry:ltä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

3 §. Määritelmät. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi metyleenidioksi-pyrovaleeroni (MDPV), joka lisättiin lakiin huumausainelain muutoksella (595/2010). Lakiesityksen mukaan valtioneuvosto päättäisi aineen kielämisestä eikä yksittäisiä huumausaineita enää luettelaisi lain tasolla. Pykälässä jo aiemmin mainitut kasvit ja sienet säilyisivät kuitenkin laissa.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa ja nykyisessä 2 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta, jonka nojalla valtioneuvosto voisi asetuksella määrittellä uusia huumaavia aineita kielletyiksi huumausaineiksi.

Huumausaineeksi määrittelyn edellytyksenä olisi e alakohdan mukaan ensinnä se, että aine on terveydelle vaarallinen ja se on ilmoitettu Euroopan unionin yhteiseen varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmään siten kuin neuvoston päätöksessä uusia psykoaktiivisia aineita koskevasta tietojenvaihdosta, riskienarvioinnista ja valvonnasta 2005/387/YOS on määrätty. Myös huumaantumistarkoituksessa käytettävä aine, joka on farmakologisilta ominaisuuksiltaan huumausaineeksi rinnastettavissa oleva lääkeaine, voitaisiin määritellä huumausaineeksi.

3 a §. Huumaavien aineiden ominaisuuksien arviointi. Fimea tekisi pykälän mukaan aineen huumaavista ominaisuuksista ja vaarallisuudesta arvion yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä poliisin ja tullin kanssa. Arvioinnissa käytettäisiin hyväksi myös muiden tahojen eli esimerkiksi Turvallisuus- ja kemikaaliviraston, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin myrkytystietokeskuksen ja Helsingin yliopiston lääketie-

teellisen tiedekunnan oikeuslääketieteellisen osaston asiantuntemusta.

Käytännössä tieto uuden aineen esiintymisestä tulee Fimealle esimerkiksi toisesta jäsenvaltiosta juuri EU:n varhaisen vaiheen varoitusjärjestelmän kautta. Jos ainetta havaitaan Suomessa, siitä tietävät yleensä ensimmäisinä viranomaisina tulli ja poliisi. Fimealla on jo nyt toimivat yhteistyösuhteet kaikkien keskeisten viranomaisten kanssa, sillä uusien aineiden esiintymistä maassa on rajoitettu tarvittaessa nopeastikin laitoksen lääkeluettelon avulla. Myös esimerkiksi lääkkeen valmistaja voi itse ilmoittaa uuden huumausaineeksi rinnastettavan lääkeaineen Fimealle, jotta aine voitaisiin määrittellä huumausaineeksi.

Fimea toimittaisi kokoamansa arvion sosiaali- ja terveysministeriölle ja liittäisi mukaan toimenpide-ehdotuksensa. Sosiaali- ja terveysministeriö saisi näin valtioneuvoston asetuksen mahdollista valmistelua varten tiedot aineen huumaavista ominaisuuksista ja vaarallisuudesta sekä siitä, esiintyykö ainetta jo tai voiko sitä esiintyä maassa ennen kuin neuvosto voi tehdä päätöksensä unionin tasolla.

3 b §. Huumaavien aineiden teollinen käyttö. Pykälässä säädettäisiin erityisistä tilanteista, joihin kansallinen huumausaineeksi määrittelemine voi johtaa. Jos Fimean arvion mukaisesti kiellettävällä uudella aineella voidaan olettaa olevan teollista käyttöä, tulee tiedossa oleville aineen valmistajille tai niitä edustaville tahoille varata tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta. Jos aineella on perusteltua käyttöä teollisessa elinkeinotoiminnassa, valtioneuvosto voisi asetuksella sallia aineen teollisen käytön. Jos teollinen käyttö sallittaisiin, voisi aineen käyttäjä saada ky-

seisen huumausaineen käsittelyluvan huumausainelain 11 ja 15 §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä. Huumausaineeksi pykälän mukaisesti määritellyn lääkevalmisteen osalta valtioneuvosto voisi myös säätää aineen valvontaan liittyvistä poikkeuksista samalla tavoin kuin on sovittu kansainvälisissä huumausaineyleissopimuksissa. Menettely tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että kyseisen lääkevalmisteen maahantuontiin henkilökohtaista lääkitystä varten ei tarvittaisi maahantuontilupaa huumausainelain 24 §:n mukaisesti. Kyseisessä pykälässä mainitaan tällä hetkellä vain vuoden 1961 yleissopimuksen listoilla I—III sekä vuoden 1971 yleissopimuksen listoilla II—IV mainitut aineet.

5 §. Yleiskiellot. Pykälässä luetellaan nykyisin yleisellä tasolla huumausaineen lääkinnällinen, tutkimuksellinen ja valvonnallinen käyttö, jotka oikeuttavat lain mukaiseen lupaan. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi teollinen käyttö, johon voidaan ehdotuksen mukaan myös myöntää lupa, jos valtioneuvosto on hyväksynyt aineen teollisen käytön ehdotetun 3 b §:n mukaisesti.

9 §. Luvan myöntäminen. Pykälän 2 momentin luetteloon niistä käyttötarkoituksista, joihin voidaan myöntää lain mukainen lupa, lisättäisiin aineen teollinen käyttö, jos valtioneuvosto on hyväksynyt aineen teollisen käytön.

11 §. Luvan myöntämisen edellytykset. Pykälän 2 momentin mukaan Fimea voi katsoa luvanhakijan täyttävän laissa säädetyt edellytykset, jos hakija on säännöllisesti hakenut lupia ja laitos on viimeksi kuluneiden kuuden kuukauden aikana todennut hakijan täyttävän säädetyt edellytykset. Säännöksen tarkoituksena on välttää toistuvaa työtä esimerkiksi silloin, kun hakija hakee useita kertoja lain mukaisia lupia. Esityksen mukaan kyseessä oleva aika pidennettäisiin lupahallinnon sujuvuuden lisäämiseksi yhdeksi vuodeksi.

12 §. Valmistuslupa. Pykälän 1 momentin mukaan huumausaineelle, jolla ei ole lääkinnällistä käyttöä, ei saa myöntää valmistuslupaa. Koska esityksen mukaan huumausaineeksi voidaan määrittellä myös teolliseen käyttöön tarkoitettuja aineita, ehdotetaan 2 momenttiin lisäystä, jonka mukaan tällaisen aineen käsittelyluvan haltijalle voitaisiin myöntää aineen valmistuslupa.

13 §. Tuontilupa. Huumausaineen tuontilupa myönnetään pykälän 1 momentin mukaan toimituseräkohtaisesti paitsi, jos kysymys on eräistä huumausaineiden testijärjestelmistä. Silloin, kun teollisuuskäyttöön tarkoitettua huumausainetta tuodaan maahan, kysymys voi olla pitkäkestoisesta ja toistuvasta toiminnasta. Ehdotuksen mukaan näiden aineiden tuontilupa voitaisiin myöntää samoin kuin kyseisille testijärjestelmille eli koskemaan yleisesti koko luvan voimassaoloaikaa.

14 §. Vientilupa. Huumausaineen vientilupa myönnetään pykälän 1 momentin mukaan toimituseräkohtaisesti paitsi, jos kysymys on eräistä huumausaineiden testijärjestelmistä. Silloin, kun teollisuuskäyttöön tarkoitettua huumausainetta viedään maasta, kysymys voi olla pitkäkestoisesta ja toistuvasta toiminnasta. Ehdotuksen mukaan näiden aineiden vientilupa voitaisiin myöntää samoin kuin kyseisille testijärjestelmille eli koskemaan yleisesti koko luvan voimassaoloaikaa.

15 §. Käsittelylupa. Pykälän mukaan huumausaineen käsittelylupa myönnetään tieteelliseen tutkimukseen tai lääkinnälliseen tarkoitukseen tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen tai tuotekehittelyyn. Ehdotetun 1 momentin mukaan lupa voitaisiin myöntää myös aineen teolliseen käyttöön, jos valtioneuvosto on hyväksynyt aineen teollisen käytön.

Pykälän 2 momentin mukaan huumausaineiden käsittelylupaa ei vaadita huumausaineiksi luokiteltujen lääkkeiden käsittelyyn ja hallussapitoon, kun se tapahtuu lääkelaissa, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tai eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000) taikka niiden nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettussa lääkinnällisessä tarkoituksessa. Luetteloon ehdotetaan lisättäväksi tilanne, jossa toimivaltaisen viranomaisen virallinen laboratorio hoitaa lakisääteistä tehtäväänsä. Siten esimerkiksi oikeuskemian laboratorio voisi hoitaa kuolemansyynytutkintaan lain nojalla liittyviä tehtäviään ja käsitellä huumausaineita ilman lain mukaista käsittelylupaa.

23 a §. Kansallisesti huumausaineiksi määritellyt aineet. Voimassa olevan lain 3 luvussa säädetään luvanvaraisuudesta vapautetuista aineista ja valmisteista. Esimerkiksi

23 §:ssä on säädetty tuonti- ja vientilupaa koskevista vapautuksista eräille lääkevalmisteille, joissa huumausainetta on vain vähän taikka joissa huumausaine on vaikeasti erotettavassa muodossa ja joihin voi liittyä aineen laajaan lääkinnällisen käyttöön nähden vain vähäisenä pidettävä väärinkäytön vaara.

Kansallisesti huumausaineeksi määriteltyjä aineita voidaan joissakin tilanteissa käyttää teollisuuskäytössä. Lakiin on ehdotettu lisättäväksi säännökset, joiden mukaan ainetta voidaan tällöin käyttää luvanvaraisesti. Esimerkiksi liuotteena käytettävää ainetta voi kuitenkin olla myös liimoissa tai muissa kulluttajakäyttöön tarkoitetuissa valmisteissa. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 23 a §, jonka mukaan tällainen aine ei tarvitsisi lain mukaista lupaa, silloin, jos ainetta on perustellusta syystä muussa aineessa tai valmistuksessa ja väärinkäytön vaara on vähäinen, koska ainetta on valmistessa vain vähän tai se on vaikeasti käytettävissä tai erotettavassa muodossa.

28 §. Huumausaineen hävittäminen ongelmajätteenä. Huumausainelain 28 §:n mukaan huumausaineet tulee toimittaa hävitettäväksi ongelmajätteenä. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin, että teollisuuskäyttöön sallittujen aineiden hävittämiseen sovellettaisiin jätelain ja ympäristönsuojelulain yleisiä säännöksi. Siten esimerkiksi tuhansia litroja ainetta käyttävä teollisuuslaitos vastaisi yleisen lainsäädännön mukaisesti käyttämänsä aineen hävittämisestä. Se, onko ainetta pidettävä ongelmajätteenä, ratkaistaisiin aineen ominaisuuksien perusteella.

2 Tarkemmat säännökset

Esityksen tarkoituksena on, että huumausaineita voitaisiin määritellä kansallisin päätöksin valtioneuvoston asetuksella. Käytännössä valtioneuvosto lisäisi huumausaineeksi määriteltävän aineen huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista annettuun valtioneuvoston asetukseen (543/2008). Samalla valtioneuvosto voisi määritellä ehdotetun 3 b §:n mukaisesti, voidaanko ainetta käyttää teollisuuskäytössä tai voidaanko lääkeaine rinnastaa niihin lääkeaineisiin, joita voidaan lain 23 tai 24 §:n nojal-

la tuoda ja viedä maasta ilman tuonti- ja vientilupaa.

3 Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2011 alkupuolella.

Ehdotuksen mukaan lain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohta muutettaisiin takaisin siihen muotoon, jossa se oli ennen kuin metyleenidioksiropyrovaleroni (MDPV) lisättiin pykälään lailla 595/2010.

Kyseinen aine arvioitiin lain muuttamisen yhteydessä ja se oli ensimmäinen kansallisesti huumausaineeksi määritelty aine. MDPV on nykyisin määritelty huumausaineeksi edellä mainitun pykälän nojalla valtioneuvoston asetuksessa huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista. Siirtymäsäännöksen mukaan MDPV olisi lain nojalla ehdotuksen 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettu huumausaine eikä sitä tarvitsisi valtioneuvoston asetuksella määritellä huumausaineeksi uudelleen.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain 80 §:n mukaan tasavallan presidentti, valtioneuvosto ja ministeriö voivat antaa asetuksia perustuslaissa tai muussa laissa säädetyn valtuutuksen nojalla. Lailla on kuitenkin säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Asetuksella ei voida antaa säännöksiä perustuslain 2 luvussa turvattujen perusoikeuksien käyttämisestä tai rajoittamisesta ja lisäksi valtuuttavan lain tulee täyttää perustuslakivaliokunnan viimeaikaisessa lausuntokäytännössä asetetut täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Käytännössä valtuuden sisällön tulee selvästi ilmetä laista ja se tulee rajata riittävän tarkasti.

Ehdotuksen mukaan asetuksenantovaltuus koskisi tarkasti rajattuja aineita, jotka on ilmoitettu sellaiseen neuvoston päätöksessä yksilöityyn päätöksentekomenettelyyn, jonka tarkoituksena on aineen luokittelu huumausaineeksi tai jotka ovat huumausaineiksi rinnastettavia lääkevalmisteita. Aineen kansallinen luokittelu huumausaineeksi teh-

täisiin vain silloin, kun Fimean arviointi osoittaa aineen olevan terveydelle vaarallinen eikä neuvoston päätöstä asiassa ole olemassa tai lähiaikoina odotettavissa. Fimean tekemä arviointi perustuisi samoihin tietoihin, joilla ainetta arvioidaan neuvoston päätöksen mukaisesti.

Asetuksenantovaltuuden seurauksena huumausaineiksi luokiteltavien aineiden määrä lisääntyisi. Useissa tapauksissa valtioneuvoston asetuksella huumausaineeksi määriteltä aine tulisi kuitenkin määritellyksi huumausaineeksi myöhemmin kansainvälisen sopimuksen perusteella. Joissakin tilanteissa näin ei varmasti kävisi, mutta syyt voivat johtua esimerkiksi siitä, ettei ainetta ole mainittavasti tavattu muualla.

Ehdotuksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää, että jotakin huumausaineeksi luokiteltua ainetta voitaisiin käyt-

tää teollisessa elinkeinotoiminnassa. Käytännössä 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdan mukaiset huumausaineet jakautuisivat kahteen ryhmään: Valtaosaa käsiteltäisiin kuitenkin muita huumausaineita, joten niiden teollinen käyttö ei olisi sallittu. Joidenkin aineiden valmistajat ovat taas voineet esittää perusteltuja teollisia käyttötarkoituksia aineen arvioinnin yhteydessä, jolloin valtioneuvosto voisi aineen kieltämisen yhteydessä ottaa nämä seikat huomioon.

Hallitus katsoo edellä esitetyillä perusteilla, että esitys on sopusoinnussa perustuslain kanssa, minkä vuoksi ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

huumausainelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan c ja d alakohta, 5 §, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 12 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 15 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohta laissa 595/2010 ja 11 §:n 2 momentti laissa 775/2009, sekä

lisätään 3 §:n 1 momentin 5 kohtaan, sellaisena kuin se on osaksi laissa 595/2010, uusi e alakohta, lakiin uusi 3 a, 3 b ja 23 a § sekä 28 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

5) *huumausaineella*:

c) aineita, joiden valvontaan ottamisesta päätetään uusia psykoaktiivisia aineita koskevasta tietojenvaihdosta, riskienarvioinnista ja valvonnasta tehdyn neuvoston päätöksen 2005/387/YOS mukaisesti;

d) kat-kasvia (*Catha edulis*), meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja ja *Psilocybe*-sieniä; sekä

e) sellaisia huumaantumistarkoituksessa käytettäviä aineita, jotka ovat terveydelle vaarallisia ja joista on tehty ilmoitus valvontaan ottamista varten c alakohdassa mainitun neuvoston päätöksen mukaisesti tai jotka ovat farmakologisilta ominaisuuksiltaan huumausaineeksi rinnastettavissa olevia lääkeaineita.

3 a §

Huumaavien aineiden ominaisuuksien arviointi

Edellä 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettujen aineiden huumaavat ominaisuudet ja vaarallisuuden arvioi Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä

poliisin ja tullin kanssa. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus toimittaa arvion sosiaali- ja terveysministeriölle ja liittää siihen toimenpide-ehdotuksensa, joka perustuu siihen, esiintyykö ainetta Suomessa tai voiko sitä todennäköisesti esiintyä Suomessa ennen kuin aineen valvontaan ottamisesta voidaan päättää neuvoston päätöksen mukaisesti.

3 b §

Huumaavien aineiden teollinen käyttö

Jos 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettulla aineella voidaan olettaa olevan teollista käyttöä tai jos kyseessä on lääkeaine, on aineen tai lääkeaineen tiedossa oleville valmistajille tai niitä edustaville tahoille varattava tilaisuus lausua arvioinnista ja toimenpide-ehdotuksesta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää aineen teollinen käyttö sallitaksi tämän lain mukaisella luvalla, jos aineella on perusteltua käyttöä teollisessa elinkeinotoiminnassa. Lääkevalmisteen valvontaan liittyvistä poikkeuksista voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella samalla tavoin kuin huumausaineyleissopimuksissa on sovittu lääkevalmisteiden luokittelusta.

5 §

Yleiskiellot

Huumausaineen tuotanto, valmistus, tuonti Suomen alueelle, vienti Suomen alueelta,

kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen tässä laissa tai muualla laissa säädetään.

9 §

Luvan myöntäminen

Lupa voidaan myöntää yksityiselle elinkeinonharjoittajalle, oikeushenkilölle taikka yliopistolle tai muulle tutkimuslaitokselle:

1) lääkkeiden tuotantoon ja muihin lääkinnällisiin tarkoituksiin, jos toimija saa lääkelain 17 §:n 1 momentin nojalla tuoda Suomeen lääkkeitä;

2) huumausaineen toteamiseksi käytettävien aineiden, valmistaiden ja testijärjestelmien valmistukseen, tuontiin, vientiin tai käsittelyyn, jos ne sisältävät huumausaineita;

3) tieteelliseen tutkimukseen sekä lääkinnällisissä tarkoituksissa tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen ja tuotekehittelyyn; tai

4) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettun huumausaineen teolliseen käyttöön, jos aineen teollinen käyttö on 3 b §:n nojalla sallittu.

11 §

Luvan myöntämisen edellytykset

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus voi katsoa luvanhakijan täyttävän 1 momentissa säädetty edellytykset ilman niiden erillistä selvittämistä, jos lupaa hakeva säännöllisesti hakee Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselta 12—15 §:n mukaisia lupia ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus on viimeksi kuluneen vuoden aikana todennut luvanhakijan toiminnan täyttävän 1 momentissa säädetty edellytykset.

12 §

Valmistuslupa

Yliopistolle taikka muulle tutkimuslaitokselle voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä myöntää lupa valmistaa huumausainetta tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, jos kyseisellä laitoksella on voimassa oleva 15 §:ssä tarkoitettu käsittelylupa. Lupa 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettun huumausaineen valmistukseen voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä myöntää, jos luvanhakijalla on 15 §:ssä tarkoitettu käsittelylupa aineen teolliseen käyttöön. Valmistuslupaa ei voida myöntää pidemmäksi ajaksi kuin käsittelylupa on voimassa.

13 §

Tuontilupa

Huumausaineen tuontilupa myönnetään enintään kuudeksi kuukaudeksi. Tuontilupa myönnetään toimituseräkohtaisesti lukuun ottamatta lupaa, joka koskee 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettua teolliseen käyttöön tarkoitettua huumausainetta tai huumausaineen toteamiseksi käytettävää ainetta, valmistetta tai testijärjestelmää, joka sisältää huumausainetta.

14 §

Vientilupa

Huumausaineen vientilupa myönnetään enintään kuudeksi kuukaudeksi. Määräaika ei saa olla pidempi kuin Suomesta viennin kohdemaan antaman tuontiluvan voimassaoloaika. Vientilupa myönnetään toimituseräkohtaisesti lukuun ottamatta lupaa, joka koskee 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettua teollisuuskäyttöön tarkoitettua huumausainetta tai huumausaineen toteamiseksi käytettävää ainetta, valmistetta ja testijärjestelmää.

15 §

Käsittelylupa

Huumausaineen käsittelylupa myönnetään enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan tieteelliseen tutkimukseen taikka lääkinnällisissä tarkoituksissa tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen tai tuotekehittelyyn. Käsittelylupa 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettua huumausaineen teolliseen käyttöön voidaan myöntää vain, jos aineen teollinen käyttö on 3 b §:n nojalla sallittu.

Huumausaineen käsittelylupaa ei vaadita huumausaineiksi luokiteltujen lääkkeiden käsittelyyn ja hallussapitoon, kun se tapahtuu lääkelaiassa, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tai eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000) taikka niiden nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettua lääkinnällisessä tarkoituksessa tai toimivaltaisen viranomaisen virallisen laboratorion hoitaessa laakisäateistä tehtäväänsä.

23 a §

Kansallisesti huumausaineiksi määritellyt aineet

Tämän lain mukaista lupaa ei tarvita 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoite-

tulle huumausaineelle, jos sitä on perustellusta syystä muussa aineessa tai valmisteessa ja väärinkäytön vaaraa on aineen vähäisen määrän vuoksi tai sen vuoksi, että huumausaine on vaikeasti käytettävässä tai erotettavassa muodossa, pidettävä vähäisenä.

28 §

Huumausaineen hävittäminen ongelmajätteenä

Edellä 1 momentista poiketen 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettujen huumausaineiden, joiden teollisen käytön valtioneuvosto on hyväksynyt, hävittämiseen sovelletaan jätelain ja ympäristönsuojelulain säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa 3 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohdassa tarkoitettua metyleenidioksiropyrovaleronia pidetään mainitun lainkohdan e alakohdassa tarkoitettuna huumausaineena.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2010

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

Laki**huumausainelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan c ja d alakohta, 5 §, 9 §:n 2 momentti, 11 §:n 2 momentti, 12 §:n 2 momentti, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 1 momentti ja 15 §:n 1 ja 2 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohta laissa 595/2010 ja 11 §:n 2 momentti laissa 775/2009, sekä
lisätään 3 §:n 1 momentin 5 kohtaan, sellaisena kuin se on osaksi laissa 595/2010, uusi e alakohta, lakiin uusi 3 a, 3 b ja 23 a § sekä 28 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

3 §

3 §

*Määritelmät**Määritelmät*

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

5) *huumausaineella*:5) *huumausaineella*:

c) aineita, joiden valvontaan ottamisesta päätetään uusia psykoaktiivisia aineita koskevista tietojenvaihdosta, riskienarvioinnista ja valvonnasta tehdyn neuvoston päätöksen 2005/387/YOS mukaisesti; *sekä*

d) *metyleenidioksiropyrovaleronia*, kat-kasvia (*Catha edulis*), meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja ja *Psilocybe*-sieniä;

c) aineita, joiden valvontaan ottamisesta päätetään uusia psykoaktiivisia aineita koskevista tietojenvaihdosta, riskienarvioinnista ja valvonnasta tehdyn neuvoston päätöksen 2005/387/YOS mukaisesti;

d) kat-kasvia (*Catha edulis*), meskaliinia sisältäviä kaktuskasveja ja *Psilocybe*-sieniä; *sekä*

e) *sellaisia huumaantumistarkoituksessa käytettäviä aineita, jotka ovat terveydelle vaarallisia ja joista on tehty ilmoitus valvontaan ottamista varten c alakohdassa mainitun neuvoston päätöksen mukaisesti tai jotka ovat farmakologisilta ominaisuuksiltaan huumausaineeksi rinnastettavissa olevia lääkeaineita.*

3 a §

Huumaavien aineiden ominaisuuksien arviointi

Edellä 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitetun aineen huumaavat ominaisuudet ja vaarallisuuden arvioi Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus yhteistyössä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä poliisin ja tullin kanssa. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus toimittaa arvion sosiaali- ja terveysministeriölle ja liittyy siihen toimenpide-ehdotuksensa, joka perustuu siihen, esiintyykö ainetta Suomessa tai voiko sitä todennäköisesti esiintyä Suomessa ennen kuin aineen valvontaan ottamisesta voidaan päättää neuvoston päätöksen mukaisesti.

3 b §

Huumaavien aineiden teollinen käyttö

Jos 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettulla aineella voidaan olettaa olevan teollista käyttöä tai jos kyseessä on lääkeaine, on aineen tai lääkeaineen tiedossa oleville valmistajille tai niitä edustaville tahoille varattava tilaisuus lausua arvioinnista ja toimenpide-ehdotuksesta. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää aineen teollinen käyttö sallituksi tämän lain mukaisella luvalla, jos aineella on perusteltua käyttöä teollisessa elinkeinotoiminnassa. Lääkevalmisteen valvontaan liittyvistä poikkeuksista voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella samalla tavoin kuin huumausaineyleissopimuksissa on sovittu lääkevalmisteiden luokittelusta.

5 §

Yleiskiellot

Huumausaineen tuotanto, valmistus, tuonti Suomen alueelle, vienti Suomen alueelta, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa tarkoituksissa siten kuin niistä erikseen tässä laissa tai muualla

5 §

Yleiskiellot

Huumausaineen tuotanto, valmistus, tuonti Suomen alueelle, vienti Suomen alueelta, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Kiellosta voidaan poiketa lääkinnällisissä, tutkimuksellisissa ja valvonnallisissa sekä teollisen käytön tarkoituksissa siten kuin niistä

laissa säädetään.

erikseen tässä laissa tai muualla laissa säädetään.

9 §

Luvan myöntäminen

Lupa voidaan myöntää yksityiselle elinkeinonharjoittajalle, oikeushenkilölle taikka yliopistolle tai muulle tutkimuslaitokselle:

1) lääkkeiden tuotantoon ja muihin lääkinällisiin tarkoituksiin, jos toimija saa lääkelain 17 §:n 1 momentin nojalla tuoda Suomeen lääkkeitä;

2) huumausaineen toteamiseksi käytettävien aineiden, valmisteiden ja testijärjestelmien valmistukseen, tuontiin, vientiin tai käsitteelyyn, jos ne sisältävät huumausaineita; tai

3) tieteelliseen tutkimukseen sekä lääkinällisissä tarkoituksissa tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen ja tuotekehittelyyn.

11 §

Luvan myöntämisen edellytykset

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus voi katsoa luvanhakijan täyttävän 1 momentissa säädetty edellytykset ilman niiden erillistä selvittämistä, jos lupaa hakeva säännöllisesti hakee Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselta 12—15 §:n mukaisia lupia ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus on viimeksi kuluneiden kuuden kuukauden aikana todennut luvanhakijan toiminnan täyttävän 1 momentissa säädetty edellytykset.

12 §

Valmistuslupa

Yliopistolle taikka muulle tutkimuslaitok-

9 §

Luvan myöntäminen

Lupa voidaan myöntää yksityiselle elinkeinonharjoittajalle, oikeushenkilölle taikka yliopistolle tai muulle tutkimuslaitokselle:

1) lääkkeiden tuotantoon ja muihin lääkinällisiin tarkoituksiin, jos toimija saa lääkelain 17 §:n 1 momentin nojalla tuoda Suomeen lääkkeitä;

2) huumausaineen toteamiseksi käytettävien aineiden, valmisteiden ja testijärjestelmien valmistukseen, tuontiin, vientiin tai käsitteelyyn, jos ne sisältävät huumausaineita;

3) tieteelliseen tutkimukseen sekä lääkinällisissä tarkoituksissa tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen ja tuotekehittelyyn; tai

4) 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitetun huumausaineen teolliseen käyttöön, jos aineen teollinen käyttö on 3 b §:n nojalla sallittu.

11 §

Luvan myöntämisen edellytykset

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus voi katsoa luvanhakijan täyttävän 1 momentissa säädetty edellytykset ilman niiden erillistä selvittämistä, jos lupaa hakeva säännöllisesti hakee Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselta 12—15 §:n mukaisia lupia ja Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus on viimeksi kuluneen vuoden aikana todennut luvanhakijan toiminnan täyttävän 1 momentissa säädetty edellytykset.

12 §

Valmistuslupa

Yliopistolle taikka muulle tutkimuslaitok-

selle voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä myöntää lupa valmistaa huumausainetta tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, jos kyseisellä laitoksella on voimassa oleva 15 §:ssä tarkoitettu käsittelylupa. Valmistuslupaa ei voida myöntää pidemmäksi ajaksi kuin käsittelylupa on voimassa.

selle voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä myöntää lupa valmistaa huumausainetta tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi, jos kyseisellä laitoksella on voimassa oleva 15 §:ssä tarkoitettu käsittelylupa. *Lupa 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettua huumausainetta valmistukseen voidaan 1 momentissa säädetyn estämättä myöntää, jos luvanhakijalla on 15 §:ssä tarkoitettu käsittelylupa aineen teolliseen käyttöön.* Valmistuslupaa ei voida myöntää pidemmäksi ajaksi kuin käsittelylupa on voimassa.

13 §

Tuontilupa

Huumausaineen tuontilupa myönnetään enintään kuudeksi kuukaudeksi. Tuontilupa myönnetään toimituseräkohtaisesti lukuun ottamatta lupaa, joka koskee huumausaineen toteamiseksi käytettävää ainetta, valmistetta tai testijärjestelmää, joka sisältää huumausainetta.

13 §

Tuontilupa

Huumausaineen tuontilupa myönnetään enintään kuudeksi kuukaudeksi. Tuontilupa myönnetään toimituseräkohtaisesti lukuun ottamatta lupaa, joka koskee *3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettua teolliseen käyttöön tarkoitettua huumausainetta tai huumausaineen toteamiseksi käytettävää ainetta, valmistetta tai testijärjestelmää, joka sisältää huumausainetta.*

14 §

Vientilupa

Huumausaineen vientilupa myönnetään enintään kuudeksi kuukaudeksi. Määräaika ei saa olla pidempi kuin Suomesta viennin kohdemaan antaman tuontiluvan voimassaoloaika. Vientilupa myönnetään toimituseräkohtaisesti lukuun ottamatta lupaa, joka koskee huumausaineen toteamiseksi käytettävää ainetta, valmistetta ja testijärjestelmää.

14 §

Vientilupa

Huumausaineen vientilupa myönnetään enintään kuudeksi kuukaudeksi. Määräaika ei saa olla pidempi kuin Suomesta viennin kohdemaan antaman tuontiluvan voimassaoloaika. Vientilupa myönnetään toimituseräkohtaisesti lukuun ottamatta lupaa, joka koskee *3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettua teollisuuskäyttöön tarkoitettua huumausainetta tai huumausaineen toteamiseksi käytettävää ainetta, valmistetta ja testijärjestelmää.*

15 §

Käsittelylupa

Huumausaineen käsittelylupa myönnetään enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan tieteelliseen tutkimukseen taikka lääkinnällisissä tarkoituksissa tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen tai tuotekehittelyyn.

Huumausaineiden käsittelylupaa ei vaadita huumausaineiksi luokiteltujen lääkkeiden käsittelyyn ja hallussapitoon, kun se tapahtuu lääkelaisissa, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tai eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000) taikka niiden nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettussa lääkinnällisessä tarkoituksessa.

15 §

Käsittelylupa

Huumausaineen käsittelylupa myönnetään enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan tieteelliseen tutkimukseen taikka lääkinnällisissä tarkoituksissa tapahtuvaan tutkimukseen, laadunvalvontatutkimukseen tai tuotekehittelyyn. *Käsittelylupa 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitetun huumausaineen teolliseen käyttöön voidaan myöntää vain, jos aineen teollinen käyttö on 3 b §:n nojalla sallittu.*

Huumausaineen käsittelylupaa ei vaadita huumausaineiksi luokiteltujen lääkkeiden käsittelyyn ja hallussapitoon, kun se tapahtuu lääkelaisissa, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tai eläinlääkärinammatin harjoittamisesta annetussa laissa (29/2000) taikka niiden nojalla annetussa asetuksessa tarkoitettussa lääkinnällisessä tarkoituksessa tai toimivaltaisen viranomaisen virallisen laboratorion hoitaessa lakisääteistä tehtäväänsä.

23 a §

Kansallisesti huumausaineiksi määritellyt aineet

Tämän lain mukaista lupaa ei tarvita 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettulle huumausaineelle, jos sitä on perustellusta syystä muussa aineessa tai valmistuksessa ja väärinkäytön vaaraa on aineen vähäisen määrän vuoksi tai sen vuoksi, että huumausaine on vaikeasti käytettävässä tai erotettavassa muodossa, pidettävä vähäisenä.

28 §

Huumausaineen hävittäminen ongelmajätteenä

28 §

Huumausaineen hävittäminen ongelmajätteenä

Edellä 1 momentista poiketen 3 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdassa tarkoitettujen huumausaineiden, joiden teollisen käytön

valtioneuvosto on hyväksynyt, hävittämiseen sovelletaan jätelain ja ympäristönsuojelulain säännöksiä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa 3 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohdassa tarkoitettua metyleenidioksipyrovaleronia pidetään mainitun lainkohdan e alakohdassa tarkoitettuna huumausaineena.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.
